

॥ श्रीसूर्य-नमस्कारः ॥

॥ पूर्वाङ्ग-विघ्नेश्वर-पूजा ॥

(आचम्य)

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्य।

(अप उपस्पृश्य, पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा)

तदेव लग्नं सुदिनं तदेव ताराबलं चन्द्रबलं तदेव।
विद्याबलं दैवबलं तदेव लक्ष्मीपतेरड्डिंयुगं स्मरामि॥

ममोपात्त-समस्त-दुरित-क्षयद्वारा

श्री-परमेश्वर-प्रीत्यर्थं करिष्यमाणस्य कर्मणः

अविघ्नेन परिसमाप्यर्थम् आदौ विघ्नेश्वरपूजां करिष्ये।

(अप उपस्पृश्य)

ॐ गुणानां त्वा गुणपतिः हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत् आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद् सादनम्॥

अगजानानपद्मार्कं गजाननमहर्निशम्।
अनेकदं तं भक्तानाम् एकदन्तमुपास्महे॥

भूर्भुवः सुवरोम्। अस्मिन् हरिद्राबिम्बे सुमुखं महागणपतिं ध्यायामि, आवाहयामि।

ॐ महागणपतये नमः, आसनं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, पादयोः पाद्यं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, अर्द्धं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, आचमनीयं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, मधुपर्कं समर्पयामि।

ॐ भूर्भुवः सुवः। ॐ महागणपतये नमः, शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि। स्नानानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, वस्त्रार्थमक्षतान् समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, यज्ञोपवीताभरणार्थं अक्षतान् समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, दिव्यपरिमलगन्धान् धारयामि। गन्धस्योपरि हरिद्राकुङ्कुमं समर्पयामि।
 ॐ महागणपतये नमः, अक्षतान् समर्पयामि।
 ॐ महागणपतये नमः, पुष्पमालिकां समर्पयामि। पुष्टैः पूजयामि।

॥ अर्चना ॥

१. सुमुखाय नमः	९. धूमकेतवे नमः
२. एकदन्ताय नमः	१०. गणाध्यक्षाय नमः
३. कपिलाय नमः	११. फालचन्द्राय नमः
४. गजकर्णकाय नमः	१२. गजाननाय नमः
५. लम्बोदराय नमः	१३. वक्रतुण्डाय नमः
६. विकटाय नमः	१४. शूर्पकर्णाय नमः
७. विघ्नराजाय नमः	१५. हेरम्बाय नमः
८. विनायकाय नमः	१६. स्कन्दपूर्वजाय नमः

ॐ महागणपतये नमः, नानाविधपरिमलपत्रपुष्पाणि समर्पयामि॥

ॐ महागणपतये नमः, धूपमाघ्रापयामि।

अलङ्कारदीपं सन्दर्शयामि।

ॐ भूर्भुवः सुवः। + ब्रह्मणे स्वाहा० ॐ महागणपतये नमः, () (नैवेद्यं) निवेदयामि।

अमृतापिधानमस्ति॥ निवेदनान्तरम् आचमनीयं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, ताम्बूलं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, कर्पूरनीराजनं दर्शयामि। कर्पूरनीराजनानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

ॐ महागणपतये नमः, मत्रपुष्पं समर्पयामि। स्वर्णपुष्पं समर्पयामि।

अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरैरपि।
 सर्वविघ्नच्छिदे तस्मै गणाधिपतये नमः॥

गजाननं भूतगणादिसेवितं कपित्थ-जम्बूफल-सार-भक्षितम्।
 उमासुतं शोकविनाशकारणं नमामि विघ्नेश्वरपादपङ्कजम्॥
 अनन्तकोटिप्रदक्षिणनमस्कारान् समर्पयामि।
 छत्रचामरादिसमस्तोपचारान् समर्पयामि।

वक्रतुण्डमहाकाय कोटिसूर्यसमप्रभ।
 अविघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा॥

सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलो गजकर्णकः।
 लम्बोदरश्च विकटो विघ्नराजो गणाधिपः॥
 धूमकेतुर्गणाध्यक्षो फालचन्द्रो गजाननः।
 वक्रतुण्डः शूर्पकर्णो हेरम्भः स्कन्दपूर्वजः॥

पोडशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि।
विद्यारम्भे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा।
सङ्गामे सर्वकार्येषु विघ्रस्तस्य न जायते॥
प्रार्थनाः समर्पयामि।

॥ प्रधान-पूजा — श्री-सूर्यनारायण-पूजा ॥

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्या ॐ भूः + भूर्भुवः सुवरोम्।

॥ सङ्कल्पः ॥

ममोपात्त-समस्त-दुरित-क्षयद्वारा श्री-परमेश्वर-प्रीत्यर्थं शुभे शोभने मुहूर्ते अद्य ब्रह्मणः द्वितीयपरार्धे
श्वेतवराहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमे पादे जम्बूद्वीपे भारतवर्षे भरतखण्डे
मेरोः दक्षिणे पार्श्वे शकाब्दे अस्मिन् वर्तमाने व्यावहारिकाणां प्रभवादीनां पष्ठाः संवत्सराणां मध्ये
() नाम संवत्सरे उत्तरायणे / दक्षिणायने ()-ऋतौ () मासे शुक्लपक्षे () शुभतिथौ
(इन्दु/भौम/बुध/गुरु/भृगु/स्थिर/भानु)-वासरयुक्तायाम् () नक्षत्रयुक्तायां ()-योग ()-करण-
युक्तायां च एवं गुण-विशेषण-विशिष्टायाम् अस्याम् () शुभतिथौ अस्माकं सहकुटुम्बानां
क्षेमस्थैर्य-धैर्य-वीर्य-विजय-आयुरारोग्य-ऐश्वर्याभिवृद्ध्यर्थं धर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधफलपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं
पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यर्थम् इष्टकाम्यार्थसिद्ध्यर्थम् मम इहजन्मनि जन्मान्तरे च सम्पादितानां
ज्ञानाज्ञानकृतमहापातकचतुष्टय-व्यतिरिक्तानां रहस्यकृतानां प्रकाशकृतानां सर्वेषां पापानां सद्य
अपनोदनद्वारा सकल-पापक्षयार्थं श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायणप्रीत्यर्थं श्री-सूर्यनारायण-
प्रसाद-सिद्ध्यर्थं श्री-सूर्यनारायण-पूजा-पुरस्सरं तृचकल्पेन अरुणप्रश्नेन च श्री-सूर्यनमस्कारान् करिष्ये।
तदङ्गं कलशपूजां च करिष्ये।

श्रीविघ्नेश्वराय नमः यथास्थानं प्रतिष्ठापयामि। (गणपति-प्रसादं शिरसा गृहीत्वा)

॥ आसन-पूजा ॥

पृथिव्या मेरुपृष्ठ ऋषिः। सुतलं छन्दः। कूर्मो देवता॥

पृथिवि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं चासनं कुरु॥

॥ घण्टा-पूजा ॥

आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम्।
घण्टारवं करोम्यादौ देवताऽऽह्नकारणम्॥

॥ कलश-पूजा ॥

ॐ कलशाय नमः दिव्यगन्धान् धारयामि।

गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति।
नर्मदे सिन्धुकावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु॥

ॐ गङ्गायै नमः। ॐ यमुनायै नमः। ॐ गोदावर्यै नमः। ॐ सरस्वत्यै नमः। ॐ नर्मदायै नमः।
ॐ सिन्धवे नमः। ॐ कावेर्यै नमः।
ॐ सप्तकोटिमहातीर्थान्यावाहयामि।

(अथ कलशं स्पृष्टा जपं कुर्यात्)

आपो वा इदं सर्वं विश्वां भूतान्यापः प्राणा वा आपः पशव् आपोऽन्नमापोऽमृतमापः सुम्राडापो
विराडापः स्वराडापश्छन्दाङ्गस्यापो ज्योतीङ्गस्यापो यजूङ्गस्यापः सूत्यमापः सर्वा देवता आपो भूर्भुवः
सुवराप् ओम्॥

कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः।
मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः॥

कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा।
ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोऽप्यथर्वणः।
अङ्गेश्वर सहिताः सर्वे कलशाम्बुसमाश्रिताः॥

सर्वे समुद्राः सरितः तीर्थानि च हृदा नदाः।
आयान्तु देवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः॥
ॐ भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवः।

(इति कलशजलेन सर्वोपकरणानि आत्मानं च प्रोक्ष्य।)

॥ आत्म-पूजा ॥

ॐ आत्मने नमः, दिव्यगन्धान् धारयामि।

- १. आत्मने नमः
- २. अन्तरात्मने नमः
- ३. योगात्मने नमः

- ४. जीवात्मने नमः
- ५. परमात्मने नमः
- ६. ज्ञानात्मने नमः

समस्तोपचारान् समर्पयामि।

देहो देवालयः प्रोक्तो जीवो देवः सनातनः।
त्यजेदज्ञाननिर्माल्यं सोऽहं भावेन पूजयेत्॥

॥ पीठ-पूजा ॥

१. आधारशक्तयै नमः	८. रत्नवेदिकायै नमः
२. मूलप्रकृत्यै नमः	९. स्वर्णस्तम्भाय नमः
३. आदिकूर्माय नमः	१०. श्वेतच्छत्राय नमः
४. आदिवराहाय नमः	११. कल्पकवृक्षाय नमः
५. अनन्ताय नमः	१२. क्षीरसमुद्राय नमः
६. पृथिव्यै नमः	१३. सितचामराभ्यां नमः
७. रत्नमण्डपाय नमः	१४. योगपीठासनाय नमः

॥ गुरु-ध्यानम् ॥

गुरुब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः।
गुरुः साक्षात् परं ब्रह्म तस्मै श्री-गुरवे नमः॥

॥ कुम्भे वरुण-सूर्य-नारायण-पूजा ॥

ॐ। इमं मे वरुण श्रुधी हवंमूद्या च मृडय। त्वामंवस्युराचके॥ तत्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते
यजमानो हृविर्भिः। अहेऽमानो वरुणेह बोध्युरुशःसु मा न आयुः प्रमोषीः॥

अस्मिन् कुम्भे सकल-तीर्थाधिपतिं वरुणं ध्यायामि। वरुणमावाहयामि।

वरुणाय नमः। आसनं समर्पयामि।

पाद्यं, अर्घ्यं, आचमनीयं, स्नानं, स्नानानन्तरमाचमनीयं, वस्त्रं, उपवीतं, गन्धं, गन्धोपरि अक्षतान्,
पुष्पाणि समर्पयामि।

वरुणाय नमः। प्रचेतसे नमः। सुरूपिणे नमः। अपां पतये नमः। मकरवाहनाय नमः। जलाधिपतये
नमः। पाशहस्ताय नमः। वरुणाय नमः। नानाविधपत्रपुष्पाणि समर्पयामि॥

वरुणाय नमः समस्तोपचारान् समर्पयामि।

ॐ। आ सूत्येन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययेन सविता रथेनाऽदेवो याति भुवना
विपश्यन्।

सूर्यं सुन्दरलोकनाथममृतं वेदान्तसारं शिवं
ज्ञानं ब्रह्ममयं सुरेशममलं लोकैकचित्तं प्रभुम्।
इन्द्रादित्यनराधिपं सुरगुरुं त्रैलोक्यचूडामणिं
विष्णुब्रह्मशिवस्वरूपहृदयं वन्दे सदा भास्करम्॥

अस्मिन् कुम्भे श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायणं ध्यायामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-
श्री-सूर्यनारायणम् आवाहयामि।

आसनं समर्पयामि। पाद्यं समर्पयामि। अघ्यं समर्पयामि। आचमनीयं समर्पयामि। मधुपक्कं समर्पयामि। शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि। स्नानानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि। वस्त्रं समर्पयामि। उपवीतं समर्पयामि। आभरणम् समर्पयामि। गन्धान् धारयामि। गन्धस्योपरि हरिद्राकुङ्कुमं समर्पयामि। अक्षतान् समर्पयामि। पुष्पाणि समर्पयामि।

॥ अर्चना ॥

१. ॐ मित्राय नमः
२. ॐ रवये नमः
३. ॐ सूर्याय नमः
४. ॐ भानवे नमः
५. ॐ खगाय नमः
६. ॐ पूष्णे नमः

७. ॐ हिरण्यगर्भाय नमः
८. ॐ मरीचये नमः
९. ॐ आदित्याय नमः
१०. ॐ सवित्रे नमः
११. ॐ अर्काय नमः
१२. ॐ भास्कराय नमः

॥ सूर्याष्टोत्तरशतनामावलिः ॥

अरुणाय नमः	१०
शरण्याय नमः	
करुणारससिन्धवे नमः	
असमानबलाय नमः	
आर्तरक्षकाय नमः	
आदित्याय नमः	
आदिभूताय नमः	
अखिलागमवेदिने नमः	
अच्युताय नमः	
अखिलज्ञाय नमः	
अनन्ताय नमः	
इनाय नमः	

ईशाय नमः	३०
सुप्रसन्नाय नमः	
सुशीलाय नमः	
सुवर्चसे नमः	
वसुप्रदाय नमः	
वसवे नमः	
वासुदेवाय नमः	
उञ्ज्वलाय नमः	
उग्ररूपाय नमः	
ऊर्ध्वगाय नमः	
विवस्वते नमः	
उद्यत्किरणजालाय नमः	

१०

२०

३०

ऋषिवन्द्याय नमः		जगदानन्दहेतवे नमः
रुग्धन्ने नमः		जन्ममृत्युजराव्याधिवर्जिताय नमः
ऋक्षचक्रचराय नमः		औच्चस्थान-समारूढ-रथस्थाय नमः
ऋजुस्वभावचित्ताय नमः	४०	असुरारये नमः
नित्यस्तुत्याय नमः		कमनीयकराय नमः
ऋकारमातृकावर्णरूपाय नमः		अञ्जवलभाय नमः
उञ्ज्वलतेजसे नमः		अन्तर्बहिः प्रकाशाय नमः
ऋक्षाधिनाथमित्राय नमः		अचिन्त्याय नमः
पुष्कराक्षाय नमः		आत्मरूपिणे नमः
लुप्तदन्ताय नमः		अच्युताय नमः
शान्ताय नमः		अमरेशाय नमः
कान्तिदाय नमः		परस्मै ज्योतिषे नमः
घनाय नमः		अहस्कराय नमः
कनत्कनकमूषाय नमः	५०	रवये नमः
खद्योताय नमः		हरये नमः
लूनिताखिलदैत्याय नमः		परमात्मने नमः
सत्यानन्दस्वरूपिणे नमः		तरुणाय नमः
अपवर्गप्रदाय नमः		वरेण्याय नमः
आर्तशरण्याय नमः		ग्रहाणां पतये नमः
एकाकिने नमः		भास्कराय नमः
भगवते नमः		आदिमध्यान्तरहिताय नमः
सृष्टिस्थित्यन्तकारिणे नमः		सौख्यप्रदाय नमः
गुणात्मने नमः		सकलजगतां पतये नमः
घृणिभृते नमः	६०	सूर्याय नमः
बृहते नमः		कवये नमः
ब्रह्मणे नमः		नारायणाय नमः
ऐश्वर्यदाय नमः		परेशाय नमः
शर्वाय नमः		तेजोरूपाय नमः
हरिदध्याय नमः		श्रीं हिरण्यगर्भाय नमः
शौरये नमः		ह्रीं सम्पत्कराय नमः
दशदिक्सम्प्रकाशाय नमः		ऐं इष्टार्थदाय नमः
भक्तवश्याय नमः		अं सुप्रसन्नाय नमः
ओजस्कराय नमः		श्रीमते नमः
जयिने नमः	७०	श्रेयसे नमः

सौरव्यदायिने नमः

दीपमूर्तये नमः

निखिलागमवेद्याय नमः

नित्यानन्दाय नमः

१०८

॥इति श्री-सूर्यष्टोत्तरशतनामावलिः सम्पूर्णा॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः नानाविधपरिमलपत्रपुष्पाणि समर्पयामि।

॥उत्तराङ्ग-पूजा ॥

धूपमाघ्रापयामि। अलङ्कारदीपं सन्दर्शयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः नैवेद्यं निवेदयामि। निवेदनान्तरम् आचमनीयं समर्पयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः कर्पूरताम्बूलं समर्पयामि।

भास्कुरायं विद्वहे महद्युतिकुरायं धीमहि। तत्रो आदित्यः प्रचोदयात्।

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः समस्त-अपराध-क्षमापनार्थं कर्पूरनीराजनं दर्शयामि। कर्पूरनीराजनानन्तरम् आचमनीयं समर्पयामि। रक्षां धारयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः वेदोक्तमन्त्रपुष्पाङ्गिं समर्पयामि। स्वर्णपुष्पं समर्पयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः प्रदक्षिणनमस्काराः समर्पयामि।

॥न्यासः ॥

ओं अस्य श्रीसूर्यनमस्कार-महामन्त्रस्य, कण्वपुत्रः प्रस्कन्न ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः, श्रीसूर्यनारायणो देवता।

हां बीजम्, हीं शक्तिः, हूं कीलकम्। श्रीसूर्यनारायण-प्रसाद-सिद्धर्थे नमस्कारे विनियोगः।

हां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः।

हीं तर्जनीभ्यां नमः।

हूं मध्यमाभ्यां नमः।

हैं अनामिकाभ्यां नमः।

हौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः।

हः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः।

हां हृदयाय नमः।

हीं शिरसे स्वाहा।

हूं शिखायै वषट्।

हैं कवचाय हुम्।

हौं नेत्रत्रयाय वौषट्।

हः अस्त्राय फट्।

भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः॥

॥ध्यानम्॥

उदयगिरिमुपेतं भास्करं पद्महस्तं
सकलभुवननेत्रं नूतनरक्षोपदेयम्।
तिमिरकरिमृगेन्द्रं बोधकं पद्मिनीनां
सुरगुरुमभिवन्दे सुन्दरं विश्वरूपम्॥

लं-पृथिव्यात्मने गन्धं समर्पयामि।
हं-आकाशात्मने पुष्पाणि समर्पयामि।
यं-वाय्वात्मने धूपमाद्घापयामि।
रं-वह्यात्मने दीपं दर्शयामि।
वं-अमृतात्मने अमृतोपहारं निवेदयामि।
सं-सर्वात्मने सर्वोपचारान् समर्पयामि॥

॥नमस्काराः ॥

ॐ गुणानां त्वा गुणपतिः हवामहे कुविं कवीनामुपुमश्रवस्तमम्। ज्येष्ठराजुं ब्रह्मणस्पतु आ नः
शृण्वन्नृतिर्भिः सीदुं सादनम्॥
ॐ महागणपतये नमः॥

उमाकोमल-हस्ताज-सम्भावित-ललाटकम्।
हिरण्यकुण्डलं वन्दे कुमारं पुष्करस्तजम्॥

ॐ श्री-वल्ली-देवसेना-समेत-सुब्रह्मण्यस्वामिने नमः॥

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः।
गुरुः साक्षात्परं ब्रह्म तस्मै श्री-गुरवे नमः॥

गुरवे सर्वलोकानां भिषजे भवरोगिणाम्।
निधये सर्वविद्यानां दक्षिणामूर्तये नमः॥

विनतातनयो देवः कर्मसाक्षी सुरेश्वरः।
सप्तश्चः सप्तरञ्जुश्च अरुणो मे प्रसीदतु॥

रञ्जुवेत्रकशापाणिं प्रसन्नं कश्यपात्मजम्।
सर्वाभरणदीपाङ्गमरुणं प्रणमाम्यहम्॥

ॐ कर्मसाक्षिणे अरुणाय नमः॥

अुग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होता॑रं रक्तधातम्॥ क्रष्णवेदात्मने सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

इषेत्वोर्जे त्वा॑ वायवः स्थो पायवः स्थ देवो वः सविता प्राप्यतु श्रेष्ठतमायु॑ कर्मणे॥ यजुर्वेदात्मने सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

अग्ने॑ आयोहि वीतये॑ गृणनो हृव्यदातये। नि होता॑ सथिस बुर्हिषिं॥ सामवेदात्मने सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

शन्तो॑ देवीरभिष्ठये॑ आपो॑ भवन्तु पीतयै॑ शं योरभिस्तवन्तु नः॥ अथर्ववेदात्मने सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारायणोपनिषत्))

घृणि॑ सूर्य आदित्यो न प्रभा॑ वात्यक्षरम्। मधु॑ क्षरन्ति॑ तद्रसम्। सूत्यं॑ वै तद्रसमाप्ते॑ ज्योतीरसोऽमृतं॑ ब्रह्म॑ भूर्भुवः॑ सुवरोम्॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः १/प्रश्नः - ४)

तरणिर्विश्वदर्शतो॑ ज्योतिष्कृदसि॑ सूर्या॑। विश्वमा॑ भासि॑ रोचनम्॥ उपयामगृहीतोऽसि॑ सूर्याय॑ त्वा॑ भ्राजस्वत्॑ एष ते॑ योनि॑ः सूर्याय॑ त्वा॑ भ्राजस्वते॥३२॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

ॐ हाम्। उद्यन्नद्य॑ मित्रमहः। मित्राय नमः॥

ॐ हीम्। आरोहुन्नुत्तरां॑ दिवम्। रवये नमः॥

ॐ हूम्। हृद्रोगं॑ मम॑ सूर्या॑। सूर्याय नमः॥

ॐ हैम्। हृरिमाणं॑ च नाशय। भानवे नमः॥

ॐ हौम्। शुकेषु॑ मे॑ हरिमाणम्। खगाय नमः॥

ॐ हः। रोपणाकासु॑ दध्मसि॑। पूष्णे नमः॥

ॐ हाम्। अथो॑ हारिद्रवेषु॑ मे। हिरण्यगर्भाय नमः॥

ॐ हीम्। हृरिमाणं॑ नि॑ दध्मसि॑। मरीचये नमः॥

ॐ हूम्। उदंगादयमादित्यः। आदित्याय नमः॥

ॐ हैम्। विश्वैन्॑ सहसा॑ सुह। सवित्रे नमः॥

ॐ हौम्। द्विषन्तं॑ मम॑ रुन्धयन्। अर्काय नमः॥

ॐ हः। मो॑ अहं॑ द्विषु॒ तो॑ रथम्। भास्कराय नमः॥

ॐ हां॑ हीम्। उद्यन्नद्य॑ मित्रमहः। आरोहुन्नुत्तरां॑ दिवम्। मित्र-रविभ्यां॑ नमः॥

ॐ हूं हैम्। हृद्रोगं ममं सूर्य। हृरिमाणं च नाशय। सूर्य-भानुभ्यां नमः॥
 ॐ हौं हः। शुकेषु मे हरिमाणम्। रोपणाकांसु दध्मसि॥ खग-पूषभ्यां नमः॥
 ॐ हां हीम्। अथो हारिद्रवेषु मे। हृरिमाणं नि दंध्मसि। हिरण्यगर्भ-मरीचिभ्यां नमः॥
 ॐ हूं हैम्। उद्गादयमांदित्यः। विश्वेन् सहसा सुह। आदित्य-सवितृभ्यां नमः॥
 ॐ हौं हः। द्विषन्तं ममं रुन्धयन्। मो अुहं द्विषुतो रंधम्। अर्क-भास्कराभ्यां नमः॥
 ॐ हां हीं हूं हैम्। उद्यन्नद्य मित्रमहः। आरोहुन्नुत्तरं दिवम्। हृद्रोगं ममं सूर्य। हृरिमाणं च नाशय।
 मित्र-रवि-सूर्य-भानुभ्यो नमः॥
 ॐ हौं हः हां हीम्। शुकेषु मे हरिमाणम्। रोपणाकांसु दध्मसि॥ अथो हारिद्रवेषु मे। हृरिमाणं नि
 दंध्मसि। खग-पूष-हिरण्यगर्भ-मरीचिभ्यो नमः॥
 ॐ हूं हैं हौं हौं हः। उद्गादयमांदित्यः। विश्वेन् सहसा सुह। द्विषन्तं ममं रुन्धयन्। मो अुहं द्विषुतो रंधम्।
 आदित्य-सवित्रक-भास्करेभ्यो नमः॥
 ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। उद्यन्नद्य मित्रमहः। आरोहुन्नुत्तरं दिवम्। हृद्रोगं ममं सूर्य। हृरिमाणं च नाशय।
 शुकेषु मे हरिमाणम्। रोपणाकांसु दध्मसि॥ मित्र-रवि-सूर्य-भानु-खग-पूषभ्यो नमः॥
 ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। अथो हारिद्रवेषु मे। हृरिमाणं नि दंध्मसि। उद्गादयमांदित्यः। विश्वेन् सहसा
 सुह। द्विषन्तं ममं रुन्धयन्। मो अुहं द्विषुतो रंधम्। हिरण्यगर्भ-मरीच्यादित्य-सवित्रक-भास्करेभ्यो नमः॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकं – ३/प्रश्नः – ७/अनुवाकः – ६/ पञ्चादयः ७६-७७)

ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। उद्यन्नद्य मित्रमहः। आरोहुन्नुत्तरं दिवम्। हृद्रोगं ममं
 सूर्य। हृरिमाणं च नाशय। शुकेषु मे हरिमाणम्। रोपणाकांसु दध्मसि॥ अथो हारिद्रवेषु मे। हृरिमाणं
 नि दंध्मसि। उद्गादयमांदित्यः। विश्वेन् सहसा सुह। द्विषन्तं ममं रुन्धयन्। मो अुहं द्विषुतो रंधम्।
 मित्र-रवि-सूर्य-भानु-खग-पूष-हिरण्यगर्भ-मरीच्यादित्य-सवित्रक-भास्करेभ्यो नमः॥

॥ आदित्यमण्डले परब्रह्मोपासनम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः – १० (महानारयणोपनिषतः))

आदित्यो वा एष एतन्मण्डलं तपति तत्र ता क्रचस्तद्वचा मण्डलः स क्रचां लोकोऽथ य
 एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिदीप्यते तानि सामानि स साम्रां मण्डलः स साम्रां लोकोऽथ य एष
 एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिषि पुरुषस्तानि यजूऽषि स यजुषां मण्डलः स यजुषां लोकः सैषा त्रय्येवं विद्या
 तपति य एषोऽन्तरादित्ये हिरण्मयः पुरुषः॥ ३१॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने
 नमः॥

॥ आदित्यपुरुषस्य सर्वात्मकत्वप्रदर्शनम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारायणोपनिषत्))

आदित्यो वै तेजो ओजो बलं यशश्चक्षुः श्रोत्रं मात्मा मनो मन्युर्मनुर्मृत्युः सत्यो मित्रो वायुराकाशः प्राणो लौकपालः कः किं कं तथस्त्यमन्नमृतो जीवो विश्वः कतुमः स्वयम्भु ब्रह्मैतदमृतं एष पुरुष एष भूतानामधिपतिर्ब्रह्मणः सायुज्यं सलोकतामाप्नोत्येतासामेव देवतानां सायुज्यं सार्दितां समानलोकतामाप्नोति य एवं वेदैत्युपनिषत् ॥३२॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ अरुणप्रश्नः ॥

ॐ भद्रं कर्णभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाऽसंस्तुनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रेवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्ताक्ष्ये अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

भद्रं कर्णभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाऽसंस्तुनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रेवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्ताक्ष्ये अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ आपमापामुपः सर्वाः। अस्मादस्मादितोऽमुतः ॥ १ ॥

अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च। सह सञ्चस्करद्धिया। वायव्यश्च रश्मिपतयः। मरीच्यात्मानो अद्रुहः। देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुता। महानाम्नीर्महामानाः। महुसो महसुः स्वः। देवीः पर्जन्यसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुता ॥ २ ॥

अपाश्च्युष्णिमपा रक्षः। अपाश्च्युष्णिमपा रघम्। अपाद्यामपं चावर्तिम्। अपदेवीरितो हिता। वज्रं देवीरजीतांश्च। भुवनं देवसूवरीः। आदित्यानदितिं देवीम्। योनिनोर्ध्वमुदीषता। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि ॥ ३ ॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय ॥

[१]

स्मृतिः प्रत्यक्षमैतिह्यम्। अनुमानश्चतुष्टुयम्। एतैरादित्यमण्डलम्। सर्वैरेव विधास्यते। सूर्यो मरीचिमादत्ते। सर्वस्माद्द्विवनादुधि। तस्याः पाकविशेषेण। स्मृतं कालविशेषेणम्। नदीव प्रभवात्कुचित्। अक्षय्याथ्यन्दुते यथा ॥ ४ ॥

तां नद्योऽभि समायन्ति। सोरुः सर्तो न निवर्तते। एवं नानासमुत्थानाः। कालाः संवथ्सरङ्ग श्रिताः। अणुशश्च महशश्च। सर्वं समवयन्नितम्। सतैः सर्वैः समाविष्टः। ऊरुः संत्र निवर्तते। अधिसंवथ्सरं विद्यात्। तदेवं लक्षणे ॥ ५ ॥

अणुभिश्च महद्विश्च। समारूढः प्रदृश्यते। संवध्मरः प्रत्यक्षेण। नाधिसंत्वः प्रदृश्यते। पटरो विक्षिधः पिङ्गः। एतद्वरुणलक्षणम्। यत्रैतदुपदृश्यते। सुहस्रं तत्र नीयते। एकं हि शिरो नाना मुखे। कृथ्मं तद्वतुलक्षणम्॥६॥

उभयतः सप्तन्द्रियाणि। जल्पितं त्वेव दिह्यते। शुक्लकृष्णे संवध्मरस्य। दक्षिणवामयोः पार्श्वयोः। तस्यैषा भवति। शुक्रं ते अन्यद्यज्ञतं ते अन्यत्। विषुरूपे अहनी द्योरिवासि। विश्वा हि माया अवसि स्वधावः। भुद्रा ते पूषन्निह रातिरस्त्वतिं। नात्र भुवनम्। न पूषा। न पश्वः। नाऽऽदित्यः संवध्मर एव प्रत्यक्षेण प्रियतंमं विद्यात्। एतद्वै संवध्मरस्य प्रियतंमः रूपम्। योऽस्य महानर्थ उत्पथ्म्यमानो भवति। इदं पुण्यं कुरुष्वेति। तमाहरणं दद्यात्॥७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[२]

साक्ज्ञानाऽ सप्तथमाहुरेकज्ञम्। षडुद्यमा कृषयो देवजा इति। तेषांमिष्टानि विहितानि धामशः। स्थात्रे रेजन्ते विकृतानि रूपशः। को नु मर्य अमिथितः। सखा सखायमब्रवीत्। जहांको अस्मदीषते। यस्तित्याजं सखिविद् सखायम्। न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति। यदीऽ शृणोत्युलकऽ शृणोति॥८॥

न हि प्रवेदं सुकृतस्य पथमिति। कृतुरकृतुना नुद्यमानः। विननादभिधावः। षष्ठिश्च त्रिशंका वृल्लाः। शुक्लकृष्णौ च षाष्ठिकौ। सारागवस्त्रैर्जरदक्षः। वसुन्तो वसुभिः सुह। सुवध्मरस्य सवितुः। प्रैषकृत्प्रथमः स्मृतः। अमूनादयतेत्यन्यान्॥९॥

अमूङ्शंश्च परिरक्षतः। एता वाचः प्रयुज्यन्ते। यत्रैतदुपदृश्यते। एतदेव विजानीयात्। प्रमाणं कालपर्यये। विशेषणं तु वक्ष्यामः। कृतूनां तन्त्रिबोधत। शुक्लवासा रुद्रगणः। ग्रीष्मेणाऽऽवर्तते सह। निजहन् पृथिवीं सुर्वाम्॥१०॥

ज्योतिषाऽप्रतिख्येन सः। विश्वरूपाणि वासाऽसि। आदित्यानां निबोधत। संवध्मरीणं कर्मफलम्। वर्षाभिर्ददत्ताऽ सह। अदुःखो दुःखचक्षुरिव। तद्वाऽपीत इव दृश्यते। शीतेनाव्यथयन्निव। रुदक्ष इव दृश्यते। ह्वादयते ज्वलतश्चैव। शाम्यतश्चास्य चक्षुषी। या वै प्रजा भ्रंशयन्ते। संवध्मरात्ता भ्रंशयन्ते। याः प्रतितिष्ठन्ति। संवध्मरे ताः प्रतितिष्ठन्ति। वरुषाभ्य इत्यर्थः॥११॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[३]

अक्षिदुःखोत्थितस्यैव। विप्रसन्ने कुनीनिके। आङ्गे चाद्रणं नास्ति। कृभूणां तन्त्रिबोधत। कुनकुभानि वासाऽसि। अहतानि निबोधत। अन्नमश्रीतं मृज्मीत। अहं वौ जीवनप्रदः। एता वाचः प्रयुज्यन्ते। शुरद्योत्रोपदृश्यते॥१२॥

अभिधून्वन्तोऽभिग्रन्त इव। वातवन्तो मरुद्रणाः। अमुतो जेतुमिषुमुखमिव। सत्रद्वाः सह देवशे

ह। अपध्वस्तैर्वस्तिवर्णेणि॒व। विशि॒खासः कप॑र्दिनः। अकुद्धस्य योश्यमानुस्य। कुद्धस्य॑व लोहिनी। हेमतश्कुषी विद्यात्। अ॒क्षण्योः क्षिप॑णोरिव॥१३॥

दुर्भिक्षं देवलोकेषु। मुनूनामुदकं गृहे। एता वाचः प्रवदन्तीः। वैद्युतो यान्ति॑ शैशिरीः। ता अ॒ग्निः पव॑मना॑ अन्वैक्षत। इह जीविकामपरिपश्यन्। तस्यैषा भवति। इहेह॑वः स्वतुपसः। मरुतः॑ सूर्यत्वचः। शर्म॑ सुप्रथा॑ आवृणे॥१४॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[४]

अतिंताम्राणि॑ वासा॑सि। अ॒ष्टिव॑ज्ञिशतद्घि॑ च। विश्वे देवा विप्रंहरन्ति। अग्निजिह्वा॑ अ॒सश्वत। नैव देवो॑ न म॑र्त्यः। न राजा॑ वरुणो॑ विभुः। नाग्निर्नेन्द्रो॑ न पवमानः। मातृकृच्चन् विद्यते। दिव्यस्यैका॑ धनुरार्णिः। पृथि॑व्यामपरा॑ श्रिता॥१५॥

तस्येन्द्रो॑ वग्निरूपेण। धुनुज्यामछिन्थस्वयम्। तदिन्द्रधनुरित्युज्यम्। अ॒भ्रवर्णेषु॑ चक्षते। एतदेव शंयोर्बारह॑स्पत्यस्य। एतद्रुदस्य॑ धनुः। रुद्रस्य॑ त्वेव॑ धनुरार्णिः। शिर॑ उत्पिषेष। स प्रवृग्योऽभवत्। तस्माद्यः॑ सप्रवृग्येण॑ यज्ञेन् यज्ञते। रुद्रस्य॑ स शिरः॑ प्रतिदधाति। नैन॑ रुद्र आरुको भवति। य एवं॑ वेदां॥१६॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[५]

अ॒त्यूर्ध्वाक्षोऽतिरक्षात्। शिशिरः॑ प्रदृश्यते। नैव रूपं न॑ वासा॑सि। न चक्षुः॑ प्रतिदृश्यते। अ॒न्योन्यं॑ तु न॑ हिङ्मातः। सृतस्तदेवलक्षणम्। लोहितोऽक्षिण॑ शारशीर्णिः। सूर्यस्योदयुनं॑ प्रति॑ति। त्वं॑ करोषि॑ न्यञ्जलिकाम्। त्वं॑ करोषि॑ निजानुकाम्॥१७॥

निजानुका॑ मै॑ न्यञ्जलिका। अमी॑ वाचमुपासतामिति। तस्मै॑ सर्वं॑ क्रतवो॑ नमन्ते। मर्यादाकरत्वात्र॑-पुरोधाम्। ब्राह्मणं॑ आप्नोति। य एवं॑ वेदा। स खलु॑ संवध्सर एतैः॑ सेनानीभिः॑ सुह। इन्द्राय॑ सर्वान्कामानभिवृहति। स द्रुप्सः। तस्यैषा॑ भवति॥१८॥

अव॑द्रुप्सो॑ अ॒शुमर्तीमतिष्ठत। इयानः॑ कृष्णो॑ दुशभिः॑ सुहस्रैः। आव॑र्तमिन्द्रः॑ शच्या॑ धमन्तम्। उपस्तुहि॑ तं॑ नृमणामथद्रामिति। एतयैवेन्द्रः॑ सलावृक्या॑ सुह। असुरान्॑ परिवृश्नति। पृथि॑व्य॑शुमर्ती। तामन्ववस्थितः॑ संवध्सरो॑ दिवं॑ च। नैव विदुषोऽचार्यान्तेवासिनौ। अन्योन्यस्मै॑ द्रुह्याताम्। यो॑ द्रुह्यति। भ्रश्यते॑ स्वर्गलङ्घोकात्। इत्यृतुमण्डलानि। सूर्यमण्डल॑न्याख्यायिकाः। अत ऊर्ध्व॑ संनिर्वचनाः॥१९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[६]

आरोगो॑ भ्राजः॑ पटरः॑ पतङ्गः। स्वर्णरो॑ ज्योतिषीमान्॑ विभासः। ते अस्मै॑ सर्वे॑ दिवमांतपुन्ति। ऊर्ज

दुहाना अनपस्फुरन्त इति। कश्यपोऽष्टमः। स महामेरुं न जहाति। तस्यैषा भवति। यते शिल्पं कश्यप रोचनावत्। इन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानुं। यस्मिन्सूर्या अर्पिताः सुस साकम्॥२०॥

तस्मिन् राजानमधिविश्रयेममिति। ते अस्मै सर्वे कश्यपाङ्ग्योतिर्लभन्ते। तान्थसोमः कश्यपादधि-निर्धमति। भ्रस्ताकर्मकृदिवैवम्। प्राणो जीवानीन्द्रियंजीवानि। सप्त शीर्षण्याः प्राणाः। सूर्या इत्याचार्याः। अपश्यमहमेतान्थसप्त सूर्यानिति। पञ्चकर्णो वाथस्यायनः। सप्तकर्णश्च पूष्किः॥२१॥

आनुश्रविक एव नौ कश्यप इति। उभौ वेदयिते। न हि शेकुमिव महामेरुं गुन्तुम्। अपश्यमहमेथ्सूर्यमण्डलं परिवर्तमानम्। गार्ग्यः प्राणत्रातः। गच्छन्त मंहामेरुम्। एकं चाजुहतम्। भ्राजपटरपतंज्ञा निहनो। तिष्ठन्नातपुन्ति। तस्मादिह तप्तिपाः॥२२॥

अमुत्रेतरो। तस्मादिहातप्तिपाः। तेषांमेषाभवति। सुस सूर्या दिवमनुप्रविष्टाः। तानुन्वेति पथिर्भिर्दक्षिणावान्। ते अस्मै सर्वे घृतमातपुन्ति। ऊर्जा दुहाना अनपस्फुरन्त इति। सप्तर्विजः सूर्या इत्याचार्याः। तेषांमेषाभवति। सुस दिशो नानांसूर्याः॥२३॥

सप्त होतांर कृत्विजः। देवा आदित्यां ये सप्त। तेभिः सोमाभी रक्षण इति। तदप्यामायः। दिग्भ्राज कृत्वान् करोति। एत्यैवावृता सहस्रसूर्यताया इति वैशम्पायनः। तस्यैषा भवति। यद्याव इन्द्र ते शतशतं भूमीः। उतस्युः। नत्वा वज्रिन्सुहस्रं सूर्याः॥२४॥

अनु न जातमष्ट रोदसी इति। नानालिङ्गत्वाद्वृनां नानांसूर्यत्वम्। अष्टौ तु व्यवसिता इति। सूर्यमण्डलान्यष्टात ऊर्ध्वम्। तेषांमेषाभवति। चित्रं देवानामुदगदनीकम्। चक्षुर्मित्रस्य वर्णस्याग्रेः। आऽप्राद्यावापृथिवी अन्तरिक्षम्। सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुष्टश्वेति॥२५॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[७]

क्वेदमप्नि निविशते। क्वायं संवथ्सरो मिथः। क्वाहः क्वेयं देव रात्री। क्व मासा क्रेतवः श्रिताः। अर्धमासां मुहूर्ताः। निमेषास्त्रुटिभिः सह। क्वेमा आपो निविशन्ते। यदीतो यान्ति सम्प्रति। काला अपसु निविशन्ते। आपः सूर्यं सुमाहिताः॥२६॥

अभ्राण्युपः प्रपद्यन्ते। विद्युथसूर्यं सुमाहिता। अनवर्णं इमे भूमी। इयं चाऽसौ च रोदसी। किंस्विदत्रान्तरं भूतम्। येनेमे विधृते उभे। विष्णुनां विधृते भूमी। इति वर्थसस्य वेदना। इरावती धेनुमती हि भूतम्। सूर्यवसिनीं मनुषे दशस्यै॥२७॥

व्यष्टभ्राद्रोदसी विष्णवेते। दाधर्थं पृथिवीमुभितो मुयूखैः। किं तद्विष्णोर्बलमाहुः। का दीसि: किं परायणम्। एको यद्वारयदेवः। रेजतीं रोदसी उभे। वाताद्विष्णोर्बलमाहुः। अक्षराद्विस्तिरुच्यते। त्रिपदाद्वारयदेवः। यद्विष्णोरेकमुत्तमम्॥२८॥

अग्नयो वायवश्वेता। एतदस्य परायणम्। पृच्छामि त्वा परं मृत्युम्। अवमं मध्यमश्वतुम्। लोकं च

पुण्यपापानाम्। एतत्पृच्छामि सम्प्रति। अमुमाहुः परं मृत्युम्। पवमानं तु मध्यमम्। अग्निरेवावमो मृत्युः। चन्द्रमांश्चतुरच्यते॥२९॥

अनाभोगः परं मृत्युम्। पापाः संयन्ति सर्वदा। आभोगस्त्वेवं संयन्ति। यत्र पुण्यकृतो जनाः। ततो मध्यममायन्ति। चतुर्मणिं च सम्प्रति। पृच्छामि त्वा पापकृतः। यत्र यातयते यमः। त्वं नस्तद्व्याप्तं प्रबृहि। यदि वैत्थाऽसुतो गृहान्॥३०॥

कश्यपादुदिताः सूर्याः। पापान्निर्बन्ति सर्वदा। रोदस्योन्तर्देशेषु। तत्र न्यस्यन्ते वासवैः। तेऽशरीराः प्रपद्यन्ते। यथाऽपुण्यस्य कर्मणः। अपाण्यपादकेशासः। तत्र तैऽयोनिजा जनाः। मृत्वा पुनर्मृत्युमापद्यन्ते। अद्यमानाः स्वकर्मणिः॥३१॥

आशातिकाः क्रिमय इव। ततः पूयन्ते वासवैः। अपैतं मृत्युं जयति। य एवं वेद। सखल्वैवं विद्वाह्यणः। दीर्घश्रुत्तमो भवति। कश्यपस्यातिर्थिः सिद्धगमनः सिद्धागमनः। तस्यैषा भवति। आयस्मिन्थसुस वासुवाः। रोहन्ति पूर्व्या रुहः॥३२॥

ऋषिर्ग दीर्घश्रुत्तमः। इन्द्रस्य घर्मो अतिरिति। कश्यपः पश्यको भवति। यथसर्वं परिपश्यतीति सौक्ष्म्यात्। अथाग्रेरषपुरुषस्य। तस्यैषा भवति। अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान्। विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्। युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनः। भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेमेति॥३३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[८]

अग्निश्च जातवेदाश्च। सहोजा अजिराप्रभुः। वैश्वानरो नर्यापाश्च। पुङ्करापाश्च सप्तमः। विसर्वेवाऽष्टमोऽग्नीनाम्। एतेऽष्टौ वसवः, क्षिता इति। यथर्वेवाग्नेरर्चिर्वर्णविशेषाः। नीलार्चिश्च पीतकार्चिश्चेति। अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य। प्रभ्राजमाना व्यवदाताः॥३४॥

याश्च वासुकिवैद्युताः। रजताः परुषाः श्यामाः। कपिला अतिलोहिताः। ऊर्ध्वा अवपत्तन्ताश्च। वैद्युत इत्येकादशा। नैनं वैद्युतो हिनस्ति। य एवं वेद। स होवाच व्यासः पाराशर्यः। विद्युद्वधमेवाहं मृत्युमैच्छमिति। न त्वकामः हन्ति॥३५॥

य एवं वेद। अथ गन्धर्वगणाः। स्वानभ्राट्। अङ्गारिर्बम्भारिः। हस्तः सुहस्तः। कृशानुर्विश्वावसुः। मूर्धन्वान्थसूर्यवर्चाः। कृतिरित्येकादश गन्धर्वगणाः। देवाश्च महादेवाः। रशमयश्च देवां गरुगिरः॥३६॥

नैनं गरो हिनस्ति। य एवं वेद। गौरी मिमाय सलिलानि तक्षती। एकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूषी। सहस्राक्षरा परमे व्योमन्तिः। वाचो विशेषणम्। अथ निगदव्याख्याताः। ताननुक्रमिष्यामः। वराहवः स्वतपसः॥३७॥

विद्युन्महसो धूपयः। श्वापयो गृहमेधाश्चेत्येतो। ये चेमेऽशिमिविद्विषः। पर्जन्याः सप्त पृथिवीमभिवर्षन्ति। वृष्टिभिरिति। एतयैव विभक्तिविपरीताः। सप्तभिर्वा तैरुदीरिताः। अमूलोकानभिवर्षन्ति। तेषामेषा

भवति। सुमानमेतदुक्तम्॥३८॥

उच्चैत्यवचाहमिः। भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति। दिवं जिन्वन्त्यग्रंय इति। यदक्षरं भूतकृतम्। विश्वे देवा उपासने। महर्षिमस्य ग्रामार्थम्। जमदंगिमकुर्वत। जमदंगिराप्यायते। छन्दोभिश्वतुरुत्तरैः। राज्ञः सोमस्य तृष्णासः॥३९॥

ब्रह्मणा वीर्यावता। शिवा नः प्रदिशो दिशः। तच्छुं योरावृणीमहे। गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये। दैर्वी स्वस्तिरस्तु नः। स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिंगातु भेषजम्। शं नौ अस्तु द्विपदैः। शं चतुर्ष्पदे। सोमपा (३) असोमपा (३) इति निगदव्याख्याताः॥४०॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[९]

सुहुसुवृदियं भूमिः। पुरं व्योम सुहस्रवृत। अश्विनां भुज्यनासुत्या। विश्वस्य जगतस्पती। जाया भूमिः पतिवर्यम। मिथुनंन्ता अतुर्यथः। पुत्रो बृहस्पती रुद्रः। सुरमां इति स्रीपुमम्। शुक्रं वामन्यद्यज्ञतं वामन्यत्। विषुरुपे अहंनी द्यौरिव स्थः॥४१॥

विश्वा हि माया अवर्थः स्वधावन्तौ। भुद्रा वा पूषणाविह रातिरस्तु। वासात्यौ चित्रौ जगतो निधानौ। द्यावांभूमी चरथः सुः सखायौ। तावश्विनां रासभांधा हवं मे। शुभस्पती अगतः सूर्यया सुह। त्यग्रोह भुज्युमश्विनोदमेघे। रुयिं न कश्चिन्मृवां (२) अवाहाः। तमूहथुर्नुभिरात्मन्वतीभिः। अन्तरिक्षप्रुद्धिरपोदकाभिः॥४२॥

तिसः, क्षपस्त्रिरहातिव्रजद्धिः। नासत्या भुज्यमूहथः पतङ्गः। सुमुद्रस्य धन्वन्नार्दस्य पारे। त्रिभीरथः। शतपद्धिः षडश्वैः। सुवितारं वितन्वन्तम्। अनुबधाति शाम्बुरः। आपपूर्षम्बरश्वैव। सुवितारेपुसोऽभवत्। त्यः सुतृसं विदित्वैव। बुहुसोम गिरं वंशी॥४३॥

अन्वेति तुग्रो वक्त्रियान्तम्। आयसूयान्सोमतृफसुषु। स सङ्गामस्तमैद्योऽत्योतः। वाचो गाः पिंपाति तत्। स तद्गोभिः स्तवाऽत्येत्यन्ये। रक्षसानन्विताश्वये। अन्वेति परिवृत्याऽस्तः। एवमेतौ स्थौ अश्विना। ते एते द्युः पृथिव्योः। अहरहर्गर्भं दधाथे॥४४॥

तयोरेतौ वथ्सावहोरात्रे। पृथिव्या अहः। दिवो रात्रिः। ता अविसृष्टौ। दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ वथ्सौ। अश्विश्वाऽदित्यश्वां। रात्रेर्वर्थसः। श्वेत आदित्यः। अहोऽग्निः॥४५॥

ताम्रो अरुणः। ता अविसृष्टौ। दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ वथ्सौ। वृत्रश्वं वैद्युतश्वं। अग्नेर्वृत्रः। वैद्युत आदित्यस्य। ता अविसृष्टौ। दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ वथ्सौ॥४६॥

उष्मा च नीहारश्वं। वृत्रस्योष्मा। वैद्युतस्य नीहारः। तौ तावेव प्रतिपद्येते। सेयः रात्री गर्भिणी पुत्रेण संवंसति। तस्या वा एतदुल्बणम्। यद्रात्रौ रुशमयः। यथा गोर्गर्भिण्या उल्बणम्। एवमेतस्या उल्बणम्। प्रजयिष्णुः प्रजया च पशुभिश्व भवति। य एवं वेद। एतमुद्यन्तमपियन्तं चेति। आदित्यः पुण्यस्य वथ्सः।

अथ पवित्राङ्गुरसः॥४७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१०]

पवित्रवन्तः परिवाजमासंते। पितैषां प्रक्लो अभिरक्षति व्रतम्। महः समुद्रं वरुणस्तिरोदधे। धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभम्। पवित्रं ते वितं ब्रह्मणस्पतैः। प्रभुर्गत्राणि पर्येषिविश्वतः। अतंसतनूर्न तदामो अश्रुते। शृतासु इद्वहन्तस्तथसमाशत। ब्रह्मा देवानाम्। असंतः सद्ये ततंक्षुः॥४८॥

ऋषयः सुप्रात्रिश्व यत्। सर्वेऽत्रयो अंगस्त्युश्च। नक्षत्रैः शङ्कृतोऽवसन्। अथ सवितुः श्यावाश्वस्यावर्तिकामस्य। अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा। नक्तं ददृश्वे कुहचिद्विवेयुः। अदेव्यानि वरुणस्य व्रतानि। विचाकशच्चन्द्रमा नक्षत्रमेति। तथसवितुवर्ण्ण्यम्। भर्गो देवस्य धीमहि॥४९॥

धियो यो नः प्रचोदयात्। तथसवितुवृणीमहे। वयं देवस्य भोजनम्। श्रेष्ठं सर्वधातमम्। तुरं भगस्य धीमहि। अपांगूहत सविता तृभीन्। सर्वान्दिवो अन्यसः। नक्तं तान्यभवन्वशे। अस्थस्था सम्भविष्यामः। नाम् नामैव नाम मै॥५०॥

नपुः संकं पुमांशुरुयस्मि। स्थावरोऽस्यथ जङ्गमः। यज्ञेऽयक्षि यष्टाहे च। मयो भूतान्ययक्षत। पुशवो मम भूतानि। अनूबन्ध्योऽस्यहं विभुः। स्त्रियः सुतीः। ता उमे पुः स आहुः। पश्यदक्षुण्वान्नविचेतदन्धः। कुविर्यः पुत्रः स इमा चिकेत॥५१॥

यस्ता विजानाथसवितुः पितासंत्। अन्धो मणिमविन्दत्। तमनङ्गुलिरावयत्। अग्रीवः प्रत्यमुश्वत्। तमजिह्वा असश्वत। ऊर्ध्वमूलमवाक्षाखम्। वृक्षं यो वेद् सम्प्रति। न स जातु जनः श्रद्धाध्यात्। मृत्युर्मारयादितिः। हसितं रुदितं गीतम्॥५२॥

वीणापणवलासितम्। मृतं जीवं च यत्किञ्चित्। अङ्गानि स्नेहविद्धि तत्। अतृष्णुस्तृष्णयायत्। अस्माङ्गाता मे मिथू चरन्न। पुत्रो निरकृत्यां वैदेहः। अचेता यश्च चेतनः। स तं मणिमविन्दत्। सोऽनङ्गुलिरावयत्। सोऽग्रीवः प्रत्यमुश्वत्॥५३॥

सोऽजिह्वो असश्वत। नैतमृषिं विदित्वा नगरं प्रविशेत्। यदि प्रविशेत्। मिथौ चरित्वा प्रविशेत्। तथसम्भवस्य व्रतम्। आतमंगे रथं तिष्ठ। एकांशमेकयोजनम्। एकचक्रमेकधुरम्। वातध्राजिगतिं विभो। न रिष्यति न व्युथते॥५४॥

नास्याक्षो यातु सञ्चति। यच्छेतान् रोहितांश्चाग्नेः। रथे युक्ताऽधितिष्ठति। एकया च दशभिश्च स्वभूते। द्वाभ्यामिष्टये विशत्या च। तिसृभिश्च वहसे त्रिशत् च। नियुद्धिर्वायविह ता विमुश्च॥५५॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[११]

आतंनुष्व प्रतंनुष्व। उद्धमाऽऽधं सन्धंम। आदित्ये चन्द्रवर्णनाम्। गर्भमाधेहि यः पुमान्। इतः सिक्त॑ सूर्यगतम्। चन्द्रमसे रसं कृधि। वारादं जनयाग्रेऽग्निम्। य एको रुद्र उच्यते। असुद्घाताः संहस्राणि। स्मर्यते न च दृश्यते॥५६॥

एवमेतं निबोधत। आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिः। याहि मूरूरोमभिः। मा त्वा केचिन्नियेमुरिन्त्र पाशिनः। दधन्वेव ता इहि। मा मन्द्रैरिन्द्र हरिभिः। यामि मूरूरोमभिः। मा मा केचिन्नियेमुरिन्त्र पाशिनः। निधन्वेवतां (२) इमि। अणुभिश्च मंहद्विश्च॥५७॥

निघृष्वैरसुमायुतैः। कालैरहरित्वमापत्तैः। इन्द्राऽऽयाहि सुहस्रयुक्। अग्निर्विभ्राष्टिवसनः। वायुः श्वेतसिकद्रुकः। सुवथसुरो विषूवर्णैः। नित्यास्तेऽनुचरास्तुव। सुब्रह्मण्योऽ सुब्रह्मण्योऽ सुब्रह्मण्योम्। इन्द्राऽगच्छ हरिव आगच्छ मेधातिथेः। मेष वृषणश्वस्य मेने॥५८॥

गौरावस्कन्दिन्द्रहल्यायै जारा। कौशिकब्राह्मण गौतमंब्रुवाण। अरुणाश्वा इहागताः। वसंवः पृथिविक्षितः। अष्टौदिग्वासंसोऽग्नयः। अग्निश्च जातवेदश्वेत्येते। ताम्राश्वास्ताम्ररथाः। ताम्रवर्णस्तथाऽसिताः। दण्डहस्ताः खादुगदतः। इतो रुद्राः पराङ्मताः॥५९॥

उक्तः स्थानं प्रमाणं च पुर इत। बृहस्पतिश्च सविता च। विश्वरूपैरिहाऽगताम्। रथेनोदकुवर्त्मना। अप्सुषा इति तद्वयोः। उक्तो वेषो वासाऽसि च। कालावयवानामितः प्रतीच्या। वासात्यां इत्यश्विनोः। कोऽन्तरिक्षे शब्दं करोतीति। वासिष्ठो रौहिणो मीमांसां चक्रे। तस्यैषां भवति। वाश्रेव विद्युदिति। ब्रह्मण उदरणमसि। ब्रह्मण उदीरणमसि। ब्रह्मण आस्तरणमसि। ब्रह्मण उपस्तरणमसि॥६०॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१२]

[अपंक्रामत गर्भिण्यः]

अष्टयोनीमष्टपुत्राम्। अष्टपलीमिमां मर्हीम्। अहं वेद न मै मृत्युः। न चामृत्युरघाऽहरत्। अष्टयोन्युष्टपुत्रम्। अष्टपदिदमन्तरिक्षम्। अहं वेद न मै मृत्युः। न चामृत्युरघाऽहरत्। अष्टयोनीमष्टपुत्राम्। अष्टपलीमुमूं दिवम्॥६१॥

अहं वेद न मै मृत्युः। न चामृत्युरघाऽहरत्। सुत्रामाणं महीमूषु। अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षम्। अदितिर्माता स पिता स पुत्रः। विश्वे देवा अदितिः पञ्चजनाः। अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्। अष्टौ पुत्रासो अदितेः। ये जातास्तन्वः परिः देवां (२) उपप्रैथसमिः॥६२॥

पुरा मार्ताण्डमास्यत्। सुसमिः पुत्रैरदितिः। उपप्रैत्पूर्व्यं युगम्। प्रजायै मृत्यवे तत्। पुरा मार्ताण्डमाभरदितिः। ताननुक्रमिष्यामः। मित्रश्च वरुणश्च। धाता चार्यमा च। अशश्च भगव्या। इन्द्रश्च विवस्वांश्चेत्येते। हिरण्यगर्भो हुःसः शुचिषत्। ब्रह्मजज्ञानं तदित्पदमिति। गर्भः प्राजापत्यः। अथ पुरुषः सुस पुरुषः॥६३॥

[यूथस्थानं गर्भिण्यः]

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१३]

योऽसौ तुपन्नुदेति। स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायोदेति। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणानादायोदंगः। असौ योऽस्तमेति। स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायास्तमेति। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणानादायास्तं गाः। असौ य आपूर्यति। स सर्वेषां भूतानां प्राणैरापूर्यति॥६४॥

मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरापूरिष्ठाः। असौ योऽपक्षीयति। स सर्वेषां भूतानां प्राणैरपक्षीयति। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरपक्षेष्ठाः। अमूनि नक्षत्राणि। सर्वेषां भूतानां प्राणैरप्रसर्पन्ति चोथ्सर्पन्ति च। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरप्रसृपतु मोथ्सृपत॥६५॥

इमे मासांश्चार्धमासाश्च। सर्वेषां भूतानां प्राणैरप्रसर्पन्ति चोथ्सर्पन्ति च। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरप्रसृपतु मोथ्सृपत। इम क्रृतवः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरप्रसर्पन्ति चोथ्सर्पन्ति च। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरप्रसृपतु मोथ्सृपत। अयः संवध्सुरः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरप्रसर्पति चोथ्सर्पति च॥६६॥

मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरप्रसृप मोथ्सृप। इदमहः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरप्रसर्पति चोथ्सर्पति च। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरप्रसृप मोथ्सृप। इयः रात्रिः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरप्रसर्पति चोथ्सर्पति च। मा मै प्रजाया मा पंशूनाम्। मा मम प्राणैरप्रसृप मोथ्सृप। ॐ भूर्भुवः स्वः। एतद्वो मिथुनं मा नो मिथुनः रीढ़म्॥६७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१४]

अथाऽदित्यस्याष्टपुरुषस्य। वसूनामादित्यानाऽ स्थाने स्वतेजसा भानि। रुद्राणामादित्यानाऽ स्थाने स्वतेजसा भानि। आदित्यानामादित्यानाऽ स्थाने स्वतेजसा भानि। संताऽ सत्यानाम्। आदित्यानाऽ स्थाने स्वतेजसा भानि। अभिधून्वतामभिघ्रताम्। वातवतां मरुताम्। आदित्यानाऽ स्थाने स्वतेजसा भानि। ऋभूणामादित्यानाऽ स्थाने स्वतेजसा भानि। विश्वेषां देवानाम्। आदित्यानाऽ स्थाने स्वतेजसा भानि। संवध्सरस्य सुवितुः। आदित्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। रश्मयो वो मिथुनं मा नो मिथुनः रीढ़म्॥६८॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१५]

आरोगस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। भ्राजस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। पटरस्य स्थाने स्वतेजसा

भानि। पतञ्जस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। स्वर्णरस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। ज्योतिषीमतस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। विभासस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। कश्यपस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। आपो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीढ़म्॥६९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१६]

अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य। प्रभ्राजमानानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। व्यवदातानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। वासुकिवैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। रजतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। परुषाणां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। श्यामानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। कपिलानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। अतिलोहितानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। ऊर्ध्वानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि॥७०॥

अवपतन्तानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। वैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजंसा भानि। प्रभ्राजमानीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। व्यवदातीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। वासुकिवैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। रजतानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। परुषाणां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। श्यामानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। कपिलानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। अतिलोहितीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। ऊर्ध्वानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। अवपतन्तीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। वैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजंसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। रूपाणि वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीढ़म्॥७१॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१७]

अथाग्नेरष्टपुरुषस्य। अग्ने: पूर्वदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। जातवेदस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। सहोजसो दक्षिणदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। अजिराप्रभव उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। वैश्वानरस्यापरदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। नर्यापस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। पङ्किराधस उदगिदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। विसर्पिण उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजंसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। दिशो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीढ़म्॥७२॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१८]

दक्षिणपूर्वस्यां दिशि विसर्पी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। दक्षिणापरस्यां दिश्यविसर्पी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। उत्तरपूर्वस्यां दिशि विषादी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। उत्तरापरस्यां दिश्यविषादी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। आ यस्मिन्नसप्त वासवा इन्द्रियाणि शतकतंवित्येते॥७३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[१९]

इन्द्रघोषा वो वसुभिः पुरस्तादुपंदधताम्। मनौजवसो वः पितृभिर्दक्षिणत उपंदधताम्। प्रचेता वो रुद्रैः पुश्चादुपंदधताम्। विश्वकर्मा व आदित्यरुत्तरुत उपंदधताम्। त्वष्टा वो रूपैरुपरिष्टादुपंदधताम्। संज्ञानं वः पंश्चादिति। आदित्यः सर्वोऽग्निः पृथिव्याम्। वायुरुन्तरिक्षे। सूर्यो दिवि। चन्द्रमा दिक्षु। नक्षत्राणि स्वलोके। एवा ह्यैव। एवा ह्यग्ने। एवा हि वायो। एवा हीन्द्र। एवा हि पूषन्। एवा हि देवाः॥७४॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२०]

आपंमापामपः सर्वः। अस्मादुस्मादितोऽमुतः। अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च। सुह सञ्चस्करद्धिया। वायुश्चारश्मिपतयः। मरीच्यात्मानो अद्वुहः। देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वायं मे सुता। महानामीर्महामानाः। मुहुसो मंहसः स्वः॥७५॥

देवीः पर्जन्यसूवरीः। पुत्रवत्वायं मे सुता। अपाश्च्युष्णिमपा रक्षाः। अपाश्च्युष्णिमपा रघम्। अपाश्चामपचार्तिम्। अपदेवीरितो हिता। वत्र देवीरजीताङ्श्च। भुवनं देवसूवरीः। आदित्यानदितिं देवीम्। योनिनोर्ध्वमुदीपत॥७६॥

भद्रं कर्णभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गस्तुष्टुवाऽसंस्तुनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्ताक्षर्यो अरिष्टेनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु। केतवो अरुणासश्च। क्रृष्यो वातरशनाः। प्रतिष्ठाऽशतधां हि। सुमाहितासो सहस्रधायसम्। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सुन्दरिः॥७७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२१]

योऽपां पुष्यं वेदै। पुष्यवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। चन्द्रमा वा अपां पुष्यम्। पुष्यवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। य एवं वेदै। योऽपामायतनं वेदै। आयतनवान् भवति। अग्निर्वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। योऽग्नेरायतनं वेदै॥७८॥

आयतनवान् भवति। आपो वा अग्नेरायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेदै। योऽपामायतनं वेदै। आयतनवान् भवति। वायुर्वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यो वायोरायतनं वेदै। आयतनवान् भवति॥७९॥

आपो वै वायोरायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेदै। योऽपामायतनं वेदै। आयतनवान् भवति। असौ वै तपत्रपामायतनम्। आयतनवान् भवति। योऽमुष्य तपत आयतनं वेदै। आयतनवान् भवति। आपो वा अमुष्य तपत आयतनम्॥८०॥

आयतनवान् भवति। य एवं वेदै। योऽपामायतनं वेदै। आयतनवान् भवति। चन्द्रमा वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यश्चन्द्रमस आयतनं वेदै। आयतनवान् भवति। आपो वै चन्द्रमस आयतनम्। आयतनवान् भवति॥८१॥

य एवं वेदै। योऽपामायतनं वेदै। आयतनवान् भवति। नक्षत्राणि वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यो नक्षत्राणामायतनं वेदै। आयतनवान् भवति। आपो वै नक्षत्राणामायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेदै॥८२॥

योऽपामायतनं वेदै। आयतनवान् भवति। पूर्जन्यो वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यः पूर्जन्यस्याऽयतनं वेदै। आयतनवान् भवति। आपो वै पूर्जन्यस्याऽयतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेदै। योऽपामायतनं वेदै॥८३॥

आयतनवान् भवति। संवथ्सरस्याऽयतनं वेदै। आयतनवान् भवति। यः संवथ्सरस्याऽयतनं वेदै। आयतनवान् भवति। आपो वै संवथ्सरस्याऽयतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेदै। योऽप्सु नावं प्रतिष्ठितं वेदै। प्रत्येव तिष्ठति॥८४॥

इमे वै लोका अप्सु प्रतिष्ठिताः। तदेषाऽभ्यनूक्ता। अपां रसमुदयसन्। सूर्ये शुक्रे समाभृतम्। अपां रसस्य यो रसः। तं वौ गृह्णाम्युत्तमिति। इमे वै लोका अपां रसः। तैऽमुष्मिन्नादित्ये समाभृताः। जानुद्घीमुत्तरवेदीं खात्वा। अपां पूरयित्वा गुल्फद्घ्रम्॥८५॥

पुष्करपर्णः पुष्करदण्डैः पुष्करैश्च सङ्स्तीर्य। तस्मिन्विहायसे। अग्निं प्रणीयोपसमाधाय। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। कस्मात्प्रणीतेऽयमग्निश्चीयते। साप्रणीतेऽयमप्सु ह्ययं चीयते। असौ भुवनेऽप्यनाहिताग्निरेताः। तमुभितं एता अबीष्टका उपदधाति। अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयौः। पशुबन्धे चातुर्मास्येषु॥८६॥

अथो आहुः। सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति। एतद्वं स्म वा आहुः शण्डिलाः। कमग्निं चिनुते। सत्रियमग्निं चिन्वानः। संवथ्सरं प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। सावित्रमग्निं चिन्वानः। अमुमादित्यं प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते॥८७॥

नाचिकेतमग्निं चिन्वानः। प्राणान्प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। चातुरुहोत्रियमग्निं चिन्वानः। ब्रह्म प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। वैश्वसृजमग्निं चिन्वानः। शरीरं प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। उपानुवाक्यमाशुमग्निं चिन्वानः॥८८॥

इमाँलोकान्प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। इममारुणकेतुकमग्निं चिन्वान इति। य एवासौ। इतश्चाऽमुतश्चाऽव्यतीपाती। तमिति। योऽग्नेर्मिथूया वेदै। मिथुनवान्वति। आपो वा अग्नेर्मिथूयाः। मिथुनवान्वति। य एवं वेदै॥८९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

आपो वा इदमांसन्धसलिलमेव। स प्रजापतिरेकः पुष्करपुर्णे समंभवत्। तस्यान्तर्मनसि कामः समंवर्तत। इदं सृजेयुमिति। तस्माद्यत्युरुषो मनसाऽभिगच्छति। तद्वाचा वंदति। तत्कर्मणा करोति। तदेषाऽभ्यनूक्ता। कामस्तदग्रे समंवर्तताधि। मनसो रेतः प्रथमं यदासीत्॥१०॥

सुतो बन्धुमसंति निरविन्दन्। हृदि प्रतीष्यां कवयो मनीषेति। उपैनन्तदुपंनमति। यत्कामो भवति। य एवं वेद। स तपोऽतप्यत। स तपस्तुम्बा। शरीरमधूनुत। तस्य यन्माऽसमासीत्। ततोऽरुणाः केतवो वातरशना ऋषयु उदत्तिष्ठन्॥११॥

ये नखौः। ते वैखानसाः। ये वालौः। ते वालखिल्याः। यो रसः। सौऽपाम्। अन्तरुतः कूर्म भूतः सर्पन्तम्। तमंब्रवीत्। मम वैत्वद्वाऽसा। समंभूत्॥१२॥

नेत्यंब्रवीत्। पूर्वमेवाहमिहासुमिति। तत्पुरुषस्य पुरुषत्वम्। स सहस्रशीरण पुरुषः। सुहस्राक्षः सुहस्रपात्। भूत्वोदत्तिष्ठत्। तमंब्रवीत्। त्वं वै पूर्वं समंभूः। त्वमिदं पूर्वः कुरुषेति। स इत आदायाऽप्यः॥१३॥

अञ्जलिनां पुरस्तादुपादंधात्। एवा ह्येति। तते आदित्य उदत्तिष्ठत्। सा प्राची दिक्। अथारुणः केतुर्दक्षिणत उपादंधात्। एवा ह्यग्न इति। ततो वा अग्निरुदत्तिष्ठत्। सा दक्षिणा दिक्। अथारुणः केतुः पश्चादुपादंधात्। एवा हि वायो इति॥१४॥

ततो वायुरुदत्तिष्ठत्। सा प्रतीची दिक्। अथारुणः केतुरुत्तरुत उपादंधात्। एवा हीन्द्रेति। ततो वा इन्द्र उदत्तिष्ठत्। सोर्दीची दिक्। अथारुणः केतुर्मध्यं उपादंधात्। एवा हि पूषन्निति। ततो वै पूषोदत्तिष्ठत्। सेयं दिक्॥१५॥

अथारुणः केतुरुपरिष्टादुपादंधात्। एवा हि देवा इति। ततो देवमनुष्याः पितरः। गन्धर्वाप्सरसुश्चोदत्तिष्ठन्। सोर्धर्वा दिक्। या विप्रुषो विपरापतन्। ताभ्योऽसुरा रक्षाऽसि पिशाचाश्चोदत्तिष्ठन्। तस्मात्ते पराम्बवन्। विप्रुद्घ्नो हि ते समंभवन्। तदेषाऽभ्यनूक्ता॥१६॥

आपो हु यद्वहुतीर्गर्भमायन्न। दक्षं दधाना जनयन्तीः स्वयम्भुम्। तते इमेद्यसृज्यन्ते सर्गाः। अन्न्यो वा इदं समंभूत्। तस्मादिदिदं सर्वं ब्रह्म स्वयम्भिति। तस्मादिदिदं सर्वं शिथिलमिवाऽध्रुवमिवाभवत्। प्रजापतिर्वाव तत्। आत्मनाऽत्मानं विधाय। तदेवानुप्राविशत्। तदेषाऽभ्यनूक्ता॥१७॥

विधाय लोकान् विधाय भूतानि। विधाय सर्वाः प्रदिशो दिशश्च। प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य। आत्मनाऽत्मानमुभि संविवेशेति। सर्वमेवेदमास्वा। सर्वमवरुद्ध्य। तदेवानुप्रविशति। य एवं वेद॥१८॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२३]

चतुष्पद्य आपो गृह्णाति। चत्वारि वा अपां रूपाणि। मेघो विद्युत्। स्तनयितुर्वृष्टिः। तान्येवावरुन्धे।

आतपति वर्षा गृह्णाति। ताः पुरस्तादुपदधाति। एता वै ब्रह्मवर्चस्या आपः। मुखुत एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्ये। तस्मान्मुखुतो ब्रह्मवर्चसितरः॥११॥

कूप्या गृह्णाति। ता दक्षिणत उपदधाति। एता वै तेजस्विनीरापः। तेज एवास्य दक्षिणतो दधाति। तस्मादक्षिणोऽर्धस्तेजस्वितरः। स्थावरा गृह्णाति। ताः पश्चादुपदधाति। प्रतिष्ठित वै स्थावराः। पश्चादेव प्रतितिष्ठति। वहन्तीर्गृह्णाति॥१००॥

ता उत्तरत उपदधाति। ओजसा वा एता वहन्तीरिवोद्भौरिव आकूजतीरिव धावन्तीः। ओज एवास्यैत्तरतो दधाति। तस्मादुत्तरोऽर्ध ओजस्वितरः। सम्भार्या गृह्णाति। ता मध्य उपदधाति। इयं वै सम्भार्याः। अस्यामेव प्रतितिष्ठति। पल्वल्या गृह्णाति। ता उपरिष्टादुपादधाति॥१०१॥

असौ वै पल्वयाः। अमुष्यामेव प्रतितिष्ठति। दिक्षु वा आपः। अन्नं वा आपः। अन्नो वा अन्नं जायते। यदेवान्नोऽन्नं जायते। तदवरुन्ये। तं वा एतमरुणः केतवो वातरशना ऋषयोऽचिन्वन्। तस्मादारुणकेतुकः॥१०२॥

तदेषाऽभ्यनूक्ता। केतवो अरुणासश्च। ऋषयो वातरशनाः। प्रतिष्ठां शतधां हि। समाहितासो सहस्रधार्यसुमिति। शतशश्चैव सहस्रशश्च प्रतितिष्ठति। य एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेद॥१०३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२४]

जानुदग्निमुत्तरवेदीं खात्वा। अपां पूरयति। अपां सर्वत्वायां। पुष्करपूर्णं रुक्मं पुरुषमित्युपदधाति। तपो वै पुष्करपूर्णम्। सूत्यं रुक्मः। अमृतं पुरुषः। एतावद्वा वाऽस्ति। यावदेतत्। यावदेवास्ति॥१०४॥

तदवरुन्ये। कूर्ममुपदधाति। अपामेव मेधमवरुन्ये। अथो स्वर्गस्य लोकस्य समष्टै। आपमापामपः सर्वाः। अस्मादस्मादितोऽमुतः। अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च। सह सञ्चस्करद्धिया इति। वाय्वशां रश्मिपतयः। लोकं पृणच्छिद्रं पृण॥१०५॥

यास्तिस्तः परमजाः। इन्द्रघोषा वो वसुभिरेवाह्येवेति। पश्चचितय उपदधाति। पाङ्गोऽग्निः। यावानेवाग्निः। तं चिनुते। लोकं पृणया द्वितीयामुपदधाति। पश्च पदो वै विराट्। तस्या वा इयं पादः। अन्तरिक्षं पादः। द्यौः पादः। दिशः पादः। परोरजाः पादः। विराज्येव प्रतितिष्ठति। य एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेद॥१०६॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२५]

अग्निं प्रणीयोपसमाधायां। तमभित एता अबीष्टका उपदधाति। अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयोः। पशुबन्धे चातुर्मास्येषु। अथो आहुः। सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति। अथं ह स्माहारुणः स्वायम्भुवः। सावित्रः सर्वोऽग्निरित्यननुषङ्गं मन्यामहे। नाना वा एतेषां वीर्याणि। कमग्निं चिनुते॥१०७॥

सुत्रियमुग्निं चिन्वानः। कमुग्निं चिनुते। सावित्रमुग्निं चिन्वानः। कमुग्निं चिनुते। नाचिकेतमुग्निं चिन्वानः। कमुग्निं चिनुते। चातुरुहोत्रियमुग्निं चिन्वानः। कमुग्निं चिनुते। वैश्वसृजमुग्निं चिन्वानः। कमुग्निं चिनुते॥१०८॥

उपानुवाक्यमाशुमुग्निं चिन्वानः। कमुग्निं चिनुते। इममारुणकेतुकमुग्निं चिन्वान इति। वृषा वा अग्निः। वृषाणौ सङ्स्कारयेत्। हन्येतास्य यज्ञः। तस्मान्नानुषज्यः। सोत्तरवेदिषु क्रतुषु चिन्वीत। उत्तरवेदाऽह्यग्निश्चीयते। प्रजाकामश्चिन्वीत॥१०९॥

प्राजापत्यो वा एषोऽग्निः। प्राजापत्याः प्रजाः। प्रजावान् भवति। य एवं वेदं। पशुकामश्चिन्वीत। संज्ञानं वा एतत् पशुनाम्। यदापः। पशुनामेव संज्ञानेऽग्निं चिनुते। पशुमान् भवति। य एवं वेदं॥११०॥

वृष्टिकामश्चिन्वीत। आपो वै वृष्टिः। पर्जन्यो वर्षुको भवति। य एवं वेदं। आमयावी चिन्वीत। आपो वै भेषजम्। भेषजमेवास्मै करोति। सर्वमायुरेति। अभिचरङ्गश्चिन्वीत। वज्रो वा आपः॥१११॥

वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरति। स्तृणुत एनम्। तेजस्कामो यशस्कामः। ब्रह्मवर्चसकामः स्वर्गकामश्चिन्वीत। एतावद्वा वाऽस्ति। यावदेतत्। यावदेवास्ति। तदवरुन्ये। तस्येतद्वृतम्। वर्षति न धावेत॥११२॥

अमृतं वा आपः। अमृतस्यानन्तरित्यै। नापसु मूत्रपुरीषं कुर्यात्। न निष्ठावेत्। न विवसनः स्नायात्। गुह्यो वा एषोऽग्निः। एतस्याग्नेरनंतिदाहाय। न पुष्करपर्णानि हिरण्यं वाऽधितिष्ठेत्। एतस्याग्नेरनंभ्यारोहाय। न कूर्मस्याश्रीयात्। नोदुकस्याघातुंकान्येनमोदुकानि भवन्ति। अघातुंका आपः। य एतमुग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेदं॥११३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२६]

इमानुकं भुवना सीषधेम। इन्द्रश्च विश्वे च देवाः। यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां च। आदित्यैरिन्द्रः सह सीषधातु। आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्धिः। अस्माकं भूत्वविता तुनूनाम्। आप्तवस्व प्रप्तवस्व। अण्डीभेवज्ञमा मुहुः। सुखादीन्दुःखनिधनाम्। प्रतिमुश्वस्व स्वां पुरम्॥११४॥

मरीचयः स्वायम्भुवाः। ये शरीराण्यकल्पयन्। ते तै देहं कल्पयन्तु। मा च ते ख्यास्म तीरिषत्। उत्तिष्ठत् मा स्वंत। अग्निमिच्छध्वं भारताः। राज्ञः सोमस्य तृप्तासः। सूर्येण सुयुजोषसः। युवा सुवासाः। अष्टाचक्रा नवद्वारा॥११५॥

देवानां पूरयोध्या। तस्याऽहिरण्मयः कोशः। स्वर्गो लोको ज्योतिषाऽवृतः। यो वै तां ब्रह्मणो वेद। अमृतेनाऽवृतां पुरीम्। तस्मै ब्रह्म च ब्रह्म च। अयुः कीर्ति प्रजां ददुः। विभ्राजमानाऽहरिणीम्। यशसां सम्परीकृताम्। पुरऽहिरण्मयो ब्रह्मा॥११६॥

विवेशाऽपुराजिता। पराडेत्यज्यामयी। पराडेत्यनाशकी। इह चामुत्रं चान्वेति। विद्वान्देवासुरानुभयान्। यत्कुमारी मन्द्रयते। यद्योषिद्यत्प्रिव्रता। अरिष्टं यत्किं च क्रियते। अग्निस्तदनुवेधति। अशृतासः

शृंतासुश्री॥११७॥

यज्वानो येऽप्ययज्वनः। स्वर्यन्तो नापेक्षन्ते। इन्द्रमग्निं च ये विदुः। सिकंता इव संयन्ति। रुश्मिभिः समुदीरिताः। अस्मालोकाद्मुष्माच्च। क्रृषिभिरदात्पृश्निभिः। अपेत् वीत् वि च सर्पतातः। येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः। अहौभिरद्विरक्तुभिर्व्यक्तम्॥११८॥

यमो ददात्ववसानमस्मै। नृ मुणन्तु नृपात्वर्यः। अकृष्टा ये च कृष्टजाः। कुमारीषु कनीरीषु। जारिणीषु च ये हिताः। रेतः पीता आण्डपीताः। अङ्गरेषु च ये हुताः। उभयान् पुत्रपौत्रकान्। युवेऽहं युमराजंगान्। शतमिन्द्र शरदः॥११९॥

अदो यद्व्याप्तिविलब्म। पितृणां च यमस्य च। वरुणस्याश्विनोरग्नेः। मरुतां च विहायसाम्। कामप्रयवं मे अस्तु। स ह्यैवास्मि सनातनः। इति नाको ब्रह्मिश्रवो रायो धनम्। पुत्रानापो देवीरिहाऽहित॥१२०॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२७]

विशीर्णी गृध्रशीर्णी च। अपेतो निरकृतिः हथः। परिबाधः श्वेतकुक्षम्। निजङ्घः शब्लोदरम्। स तान् वाच्यायया सुह। अग्ने नाशय सन्दृशः। ईर्ष्यासूये बुभुक्षाम्। मन्युं कृत्यां च दीधिरे। रथेन किंशुकावंता। अग्ने नाशय सन्दृशः॥१२१॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२८]

पर्जन्याय प्रगायत। दिवस्पुत्राय मीढुषैः। स नौ यवसमिच्छतु। इदं वचः पर्जन्याय स्वराजैः। हृदो अस्त्वन्तरन्तद्युयोत। मयोभूर्वातो विश्वकृष्टयः सन्त्वस्मे। सुपिप्ला ओषधीर्देवगोपाः। यो गर्भमोषधीनाम्। गवां कृष्णोत्यर्वताम्। पर्जन्यः पुरुषीणाम्॥१२२॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२९]

पुनर्मामैत्विन्द्रियम्। पुनरायुः पुनर्भगः। पुनर्ब्रह्मणमैतु मा। पुनर्द्रविणमैतु मा। यन्मेऽद्य रेतः पृथिवीमस्कान्। यदोषधीरप्यसर्वदापः। इदं तत्पुनराददेष्टे दीर्घायुत्वाय वर्चसे। यन्मेऽरेतः प्रसिद्धते। यन्मु आजायते पुनः। तेन माममृतं कुरु। तेन सुप्रजसं कुरु॥१२३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[३०]

अद्यस्तिरोऽधाऽजायत। तवैश्रवणः सदा। तिरोऽयेहि सप्ततान्नः। ये अपोऽश्रन्ति केचन। त्वार्णी मायां वैश्रवणः। रथः सहस्रवन्धुरम्। पुरुश्चक्रः सहस्राश्वम्। आस्थायायाहि नो बलिम्। यस्मै भूतानि

बुलिमावंहन्ति। धनं गावो हस्ति हिरण्यमश्वान्॥१२४॥

असाम सुमतौ यज्ञियस्य। श्रियं बिभ्रतोऽन्नमुखीं विराजम्। सुदर्शने च क्रौञ्चे च। मैनागे च महागिरौ। शतद्वाटारंगमन्ता। सङ्हार्यं नगरं तवं। इति मत्राः। कल्पोऽत ऊर्ध्वम्। यदि बलिः हरेत्। हिरण्यनाभये वितुदये कौबेरायायं बलिः॥१२५॥

सर्वभूताधिपतये नम इति। अथ बलिः हृत्वोपतिष्ठेत। क्षत्रं क्षत्रं वैश्रवणः। ब्राह्मणं वयुः स्मः। नमस्ते अस्तु मा मा हि सीः। अस्मात्प्रविश्यान्नमद्धीति। अथ तमग्निमादधीत। यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुज्ञीत। तिरोऽधा भूः। तिरोऽधा भुवः॥१२६॥

तिरोऽधाः स्वः। तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः। सर्वेषां लोकानामाधिपत्ये सीदेति। अथ तमग्निमिन्धीत। यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुज्ञीत। तिरोऽधा भूः स्वाहा०। तिरोऽधा भुवः स्वाहा०। तिरोऽधा भुवः स्वः स्वाहा०। तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः स्वाहा०। यस्मिन्नस्य काले सर्वा आहुतीरहुतां भवेयुः॥१२७॥

अपि ब्राह्मणमुखीनाः। तस्मिन्नहः काले प्रयुज्ञीत। परः सुसज्जनाद्वेषि। मास्म प्रमाद्यन्तमाध्यापयेत्। सर्वार्थः सिद्धन्ते। य एवं वेदा क्षुध्यन्निदमज्जनताम्। सर्वार्था न सिद्धन्ते। यस्ते विघातुंको भ्राता। ममान्तरहृदये श्रितः॥१२८॥

तस्मां इममग्रपिण्डं जुहोमि। स मैऽर्थान्मा विवधीता। मयि स्वाहा०। राजाधिराजायं प्रसद्यसाहिनैः। नमो वृयं वैश्रवणायं कुर्महे। स मे कामान्कामुकामाय मह्यम्। कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु। कुबेरायं वैश्रवणायं। महाराजाय नमः। केतवो अरुणासश्च। ऋषयो वातरशनाः। प्रतिष्ठां शतधां हि। सुमाहितासो सहस्रधायसम्। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप् ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सन्दर्शि॥१२९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[३१]

संवथ्सरमेतद्वत् चरेत्। द्वौ वा मासौ। नियमः समासेन। तस्मिन्नियमविशेषाः। त्रिष्वणमुदकौपस्पर्शी। चतुर्थकालपानभक्तः स्यात्। अहरहर्वा भैक्षमश्रीयात्। औदुम्बरीभिः समिद्विरग्निं परिचरेत्। पुनर्मामैत्विन्द्रियमित्येतेनानुवाकेन। उद्धृतपरिपूताभिरद्धिः कार्यं कुर्वति॥१३०॥

असश्वयवान्। अग्रये वायवे सूर्याय। ब्रह्मणे प्रजापतये। चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यः। ऋतुभ्यः संवथ्सराय। वरुणायारुणायेति व्रतहोमाः। प्रवृग्यवददेशः। अरुणाः कण्डकृषयः। अरण्येऽधीयीरन्। भद्रं कर्णेभिरिति द्वै जपित्वा॥१३१॥

महानामीभिरुदकः सङ्ख्यर्थी। तमाचार्यो दद्यात्। शिवा नः शन्तमेत्योषधीरालभते। सुमृडीकेति भूमिम्। एवमपवर्गे। धैनुर्दक्षिणा। कङ्सं वासंश्च क्षौमम्। अन्यद्वा शुक्लम्। यथाशक्ति वा। एवं स्वाध्यायधर्मेण। अरण्येऽधीयीत। तपस्वी पुण्यो भवति तपस्वी पुण्यो भवति॥१३२॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[३२]

भृं कर्णेभिः शृणुयाम् देवाः। भृं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गस्तुष्टुवाऽसंस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्ताक्षर्यो अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥

॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥नवग्रहसूक्तम्॥

आ सत्येन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययैन सविता रथेनाऽदेवो याति भुवना विपश्यन्। अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम्। अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्॥ येषामीशो पशुपतिः पशुनां चतुष्पदामुतं च द्विपदाम्। निष्क्रीतोऽयं यज्ञियं भागमेतु रायस्पोषा यजमानस्य सन्तु॥ अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय आदित्याय नमः॥१॥

अग्निर्मूर्धा दिवः कुकुत्पतिः पृथिव्या अयम्। अपाऽरेताऽसि जिन्वति। स्योना पृथिवि भवाऽनृक्षुरा निवेशनी। यच्छान् शर्म सप्रथाः। क्षेत्रस्य पतिना वयऽहिते नैव जयामसि। गामश्च पोषयित्वा स नो मृडातीदशे॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय अङ्गारकाय नमः॥२॥

प्रवेशं शुक्रायं भानवे भरध्वऽहृव्यं मृतिं चाग्रये सुपूतम्॥ यो दैव्यानि मानुषा जनूऽप्यन्तर्विश्वानि विद्वन् जिगाति॥ इन्द्राणीमासु नारिषु सुपत्नीमहंश्रवम्। न ह्यस्या अपरं चन जरसा मरते पतिः॥ इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः। अस्माकंमस्तु केवलः॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शुक्राय नमः॥३॥

आप्यायस्वं समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णियम्। भवा वाजस्य सङ्घथे॥ अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा। अग्निं च विश्वशम्भुवमापश्च विश्वभेषजीः। गौरी मिमाय सलिलानि तक्षती। एकंपदी द्विपदी सा चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूवुषी॥ सुहस्राक्षरा परमे व्योमन्।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय सोमाय नमः॥४॥

उद्धृथ्यस्वाग्ने प्रतिजागृह्येनमिष्टापूर्ते सऽसृजेथामयं च। पुनः कृष्णस्त्वा पितरं युवानमन्वाताऽसीत्वयि तन्तुमेतम्॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदंधे पदम्। समूढमस्यपाऽसुरे॥ विष्णो रुठाठमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः श्रवेस्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बुधाय नमः॥५॥

बृहस्पते अतियदर्यो अर्हाद्विमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु। यद्वीदयच्छवं सर्तप्रजात् तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥
इन्द्रमरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्यते अपिंबः सुतस्यं। तवं प्रणीती तवं शूरशम्नाविवासन्ति कवयः
सुयज्ञाः॥ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्तद्विसीमुतः सुरुचौ वेन आवः। सबुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सुतश्च
योनिमसंतश्च विवः॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बृहस्पतये नमः॥६॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये। शंयोरभिस्तवन्तु नः॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि
परिता बैभूव। यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वृयः स्याम् पतयो रथीणाम्। इमं यंमप्रस्तुरमाहि
सीदाऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः। आत्वा मत्राः कविशस्ता वृहन्त्वेना राजन् हविषां मादयस्व॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शनैश्चराय नमः॥७॥

कया नश्चित्र आभुवदूरी सुदावृथः सखा। कया शचिष्यथा वृता। आऽयङ्गैः पृश्निरक्रमीदसंनमातरं पुनः।
पितरं च प्रयन्त्सुवः। यत्ते देवी निर्ऋतिराबुबन्धु दामं ग्रीवास्वविचर्त्यम्। इदं ते तद्विष्याम्यायुषो न
मध्यादथाजीवः पितुमद्वि प्रमुक्तः॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय राहवे नमः॥८॥

केतुं कृष्णनकेतवे पेशो मर्या अपेशसे॥ समुषद्विरजायथाः॥ ब्रह्मा देवानां पदवीः कंवीनामृषिर्विप्राणां
महिषो मृगाणाम्। श्येनो गृग्राणाङ् स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्। (ऋक्) सचित्र चित्रं
चितयन् तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम्। चन्द्रं रुयिं पुरुषीरं बृहन्तं चन्द्रचन्द्राभिर्गृणते युवस्व॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय केतवे नमः॥९॥

॥ॐ आदित्यादि नवग्रहदेवताभ्यो नमो नमः॥

॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥प्रार्थना ॥

भानो भास्कर मार्तण्ड चण्डरश्मे दिवाकर।
आयुरारोग्यमैश्वर्य श्रियं पुत्रांश्च देहि मे॥

धृतपद्मद्वयं भानुं तेजोमण्डलमध्यगम्।
सर्वाधिव्याधिशमनं छायाल्क्षिष्टतनुं भजे॥

सौरमण्डलमध्यस्थं साम्बं संसारभेषजम्।
नीलग्रीवं विरूपाक्षं नमामि शिवमव्ययम्॥

ध्येयः सदा सवितुमण्डल-मध्यवर्ती
नारायणः सरसि-जासन-सन्निविष्टः।
केयूरवान् मकरकुण्डलवान् किरीटी
हारी हिरण्मयवपुर्धृतशङ्खचक्रः॥

शङ्ख-चक्र-गदापाणे द्वारकानिलयाच्युता।
गोविन्द पुण्डरीकाक्ष रक्ष मां शरणागतम्॥

आकाशात् पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम्।
सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रतिगच्छति॥

श्री-केशवं प्रतिगच्छत्यो नम इति॥

कायेन वाचा मनसेन्द्रियैर्वा
बुद्ध्याऽऽत्मना वा प्रकृतेः स्वभावात्।
करोमि यद्यत् सकलं परस्मै
नारायणायेति समर्पयामि॥

अनेन पूजनेन सपरिवार-भगवान्-सूर्यः प्रीयताम्।

ॐ तत्सद्गुर्हार्षणमस्तु।

॥ आदित्यहृदयम् ॥

ततो युद्धपरिश्रान्तं समरे चिन्तया स्थितम्।
रावणं चाग्रतो दृष्ट्वा युद्धाय समुपस्थितम्॥१॥

दैवतैश्च समागम्य द्रष्टुमभ्यागतो रणम्।
उपागम्याब्रवीद्रामम् अगस्त्यो भगवान् कृषिः॥२॥

राम राम महाबाहो शृणु गुह्यं सनातनम्।
येन सर्वाननीन् वत्स समरे विजयिष्यसि॥३॥

आदित्यहृदयं पुण्यं सर्वशत्रुविनाशनम्।
जयावहं जपेत्रित्यम् अक्षयं परमं शिवम्॥४॥

सर्वमङ्गलमाङ्गल्यं सर्वपापप्रणाशनम्।
चिन्ताशोकप्रशमनम् आयुर्वर्धनमुत्तमम्॥५॥

रश्मिमन्तं समुद्घन्तं देवासुरनमस्कृतम्।
पूजयस्व विवस्वन्तं भास्करं भुवनेश्वरम्॥६॥

सर्वदेवात्मको ह्येष तेजस्वी रश्मभावनः।
एष देवासुरगणान् लोकान् पाति गमस्तिभिः॥७॥

एष ब्रह्मा च विष्णुश्च शिवः स्कन्दः प्रजापतिः।
महेन्द्रो धनदः कालो यमः सोमो ह्यपां पतिः॥८॥

पितरो वसवः साध्या ह्यश्विनौ मरुतो मनुः।
वायुर्वह्निः प्रजाप्राण ऋतुकर्ता प्रभाकरः॥९॥

आदित्यः सविता सूर्यः खगः पूषा गमस्तिमान्।
 सुवर्णसदृशो भानुर्विश्वरेता दिवाकरः॥१०॥

हरिदश्वः सहस्रार्चिः सप्तसप्तिर्मरीचिमान्।
 तिमिरोन्मथनः शम्भुस्त्वष्टा मार्तण्ड अंशुमान्॥११॥

हिरण्यगर्भः शिशिरस्तपनो भास्करो रविः।
 अग्निगर्भोऽदितेः पुत्रः शङ्खः शिशिरनाशनः॥१२॥

व्योमनाथस्तमोभेदी क्रृग्यजुस्सामपारगः।
 घनवृष्टिरपां मित्रो विन्द्यवीथीपूलवङ्गमः॥१३॥

आतपी मण्डली मृत्युः पिङ्गलः सर्वतापनः।
 कविर्विश्वो महातेजा रक्तः सर्वभवोद्भवः॥१४॥

नक्षत्रग्रहताराणाम् अधिपो विश्वभावनः।
 तेजसामपि तेजस्वी द्वादशात्मन् नमोऽस्तु ते॥१५॥

नमः पूर्वाय गिरये पश्चिमायाद्रये नमः।
 ज्योतिर्गणानां पतये दिनाधिपतये नमः॥१६॥

जयाय जयमद्राय हर्यश्वाय नमो नमः।
 नमो नमः सहस्रांशो आदित्याय नमो नमः॥१७॥

नम उग्राय वीराय सारङ्गाय नमो नमः।
 नमः पद्मप्रबोधाय मार्तण्डाय नमो नमः॥१८॥

ब्रह्मेशानाच्युतेशाय सूर्यायादित्यवर्चसे।
 भास्वते सर्वभक्षाय रौद्राय वपुषे नमः॥१९॥

तमोग्राय हिमग्राय शत्रुग्रायामितात्मने।
 कृतप्रग्राय देवाय ज्योतिषां पतये नमः॥२०॥

तप्तचामीकराभाय वहये विश्वकर्मणे।
 नमस्तमोऽभिनिग्राय रुचये लोकसाक्षिणे॥२१॥

नाशयत्येष वै भूतं तदेव सृजति प्रभुः।
 पायत्येष तपत्येष वर्षत्येष गमस्तिभिः॥२२॥

एष सुतेषु जागर्ति भूतेषु परिनिष्ठितः।
 एष एवाग्निहोत्रं च फलं चैवाग्निहोत्रिणाम्॥२३॥

वेदाश्च क्रतवश्वैव क्रतूनां फलमेव च।
 यानि कृत्यानि लोकेषु सर्व एष रविः प्रभुः॥२४॥

एनमापत्सु कृच्छ्रेषु कान्तारेषु भयेषु च।
 कीर्तयन् पुरुषः कश्चिन्नावसीदति राघव॥२५॥

पूजयस्वैनमेकाग्रो देवदेवं जगत्पतिम्।
एतत् त्रिगुणितं जस्वा युद्धेषु विजयिष्यसि॥२६॥

अस्मिन् क्षणे महाबाहो रावणं त्वं वधिष्यसि।
एवमुक्ता तदाऽगस्त्यो जगाम च यथाऽगतम्॥२७॥

एतच्छ्रूत्वा महातेजा नष्टशोकोऽभवत्तदा।
धारयामास सुप्रीतो राघवः प्रयतात्मवान्॥२८॥

आदित्यं प्रेक्ष्य जस्वा तु परं हर्षमवासवान्।
त्रिराचम्य शुचिर्भूत्वा धनुरादाय वीर्यवान्॥२९॥

रावणं प्रेक्ष्य हृष्टात्मा युद्धाय समुपागमत्।
सर्वयत्नेन महता वधे तस्य धृतोऽभवत्॥३०॥

अथ रविरवदन्त्रिरीक्ष्य रामं मुदितमनाः परमं प्रहृष्यमाणः।
निशिचरपतिसङ्घायं विदित्वा सुरगणमध्यगतो वचस्त्वरेति॥३१॥

॥इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये युद्धकाण्डे आदित्यहृदयं नाम सप्तोत्तरशततमः सर्गः॥

॥द्वादशार्यासूर्यस्तुतिः ॥

उद्यन्नद्य विवस्वानारोहन्नुत्तरां दिवं देवः।
हृद्रोगं मम सूर्यो हरिमाणं चाऽशु नाशयतु॥१॥

निमिषार्धेनैकेन द्वे च शते द्वे सहस्रे द्वे।
क्रममाण योजनानां नमोऽस्तु ते नलिननाथाय॥२॥

कर्म-ज्ञान-ख-दशकं मनश्च जीव इति विश्व-सर्गाय।
द्वादशधा यो विचरति स द्वादश-मूर्तिरस्तु मोदाय॥३॥

त्वं हि यजुर्कृष्णकं साम त्वमागमस्त्वं वषद्वारः।
त्वं विश्वं त्वं हंसस्त्वं भानो परमहंसश्च॥४॥

शिवरूपाज्ञानमहं त्वत्तो मुक्तिं जनार्दनाकारात्।
शिखिरूपादैश्वर्यं त्वत्श्वारोग्यमिच्छामि॥५॥

त्वचि दोषा दृशि दोषा हृदि दोषा येऽखिलेन्द्रियज-दोषाः।
तान् पूषा हतदोषः किञ्चिद्विद्रोषाग्निना दहतु॥६॥

धर्मार्थ-काम-मोक्ष-प्रतिरोधानुग्र-ताप-वेग-करान् ।
बन्दी-कृतेन्द्रिय-गणान् गदान् विखण्डयतु चण्डांशुः॥७॥

येन विनेदं तिमिरं जगदेत्य ग्रसति चरमचरमखिलम्।
धृतबोधं तं नलिनीभर्तारं हर्तारमापदामीडे॥८॥

यस्य सहस्राभीशोरभीशु-लेशो हिमांशु-बिम्बगतः।
भासयति नक्तमखिलं भेदयतु विपद्-गणानरुणः॥९॥

तिमिरमिव नेत्र-तिमिरं पटलमिवाशेष-रोग-पटलं नः।
काशमिवाधि-निकायं कालपिता रोगयुक्ततां हरतात्॥१०॥

वाताश्मरी-गदार्शस्त्वग्-दोष-महोदर-प्रमेहांश्च ।
ग्रहणी-भग्नदराख्या महतीस्त्वं मे रुजो हंसि॥११॥

त्वं माता त्वं शरणं त्वं धाता त्वं धनं त्वमाचार्यः।
त्वं त्राता त्वं हर्ता विपदामर्कं प्रसीद मम भानो॥१२॥

इत्यार्या-द्वादशकं साम्बस्य पुरो नभःस्थलात् पतितम्।
पठतां भाग्य-समृद्धिः समस्त-रोग-क्षयश्च स्यात्॥१३॥

॥इति श्री-द्वादशार्यासूर्यस्तुतिः सम्पूर्णा॥

